

“Δημόσιο χρέος” basics.

Αν οι κυβερνήσεις μας συνεδριάζουν και ξανασυνεδριάζουν, και αν το ίδιο κάνουν οι κυβερνήσεις όλης της Ευρώπης, αυτό δεν είναι γιατί προβληματίζονται για τον δρόμο που θα ακολουθήσουν. Το ότι εμείς τους παρακολουθούμε απορημένοι είναι από μόνο του απόδειξη πως ο δρόμος είναι προγραμμαμένος και το μόνο που έχει να συζητηθεί είναι οι λεπτομέρειες, οι εσωτερικές ενδοκαπιταλιστικές διαφωνίες. Γιατί, ενώ η κρίση φουρνώνει, ενώ αυτό που μέχρι τώρα παρουσιάζονταν ως η κορύφωση αποδεικνύεται απλά το πρώτο σκαλοπάτι προς την άβυσσο, η πραγματικότητα γίνεται όλο και πιο ξεκάθαρη: ή εμείς ή αυτοί. Και μιας και εμείς αδυνατούμε να καταλάβουμε αυτή την απλή αλήθεια, τον κενό χώρο τον καλύπτουν τα αφεντικά. Το μέλλον παρουσιάζεται αβέβαιο, αλλά αρκεί να τραβήξουμε τις γραμμές που συνδέουν τις σημερινές συνθήκες με τις λογικές τους συνέπειες για να αντιληφθούμε το τι μέλλει γενέσθαι. Σε έναν αγώνα μέχρι τέλους θα επικρατήσει ο ισχυρότερος και η τάξη μας προχωρά ακόμα ψηλαφιστά ενώ στιγμές πριν ήταν σχεδόν τελείως τυφλή. Είναι ακόμα ζητούμενο αν θα φτιαχτούν οι γραμμές άμυνας απέναντι στον φασισμό.

Και όμως, όλα όσα μας παρουσιάζουν ως πρωτάκουστα είναι ήδη χιλιοειπωμένα. Στις τελευταίες σελίδες του πρώτου τόμου του Κεφαλαίου του Μαρξ συναντάμε τα παρακάτω αποσπάσματα:

Το σύστημα της δημόσιας πίστης, δηλ. των κρατικών χρεών, που τις αρχές του τις ανακαλύπτουμε κιόλας στο μεσαίωνα στη Γένουα και στη Βενετία, διαδόθηκε σ' όλη την Ευρώπη στη διάρκεια της περιόδου της μανιφακτούρας. [...]

Το δημόσιο χρέος, δηλ. το ξεπούλημα του κράτους -αδιάφορο αν είναι απολυταρχικό, συνταγματικό ή δημοκρατικό κράτος- βάζει τη σφραγίδα του στην κεφαλαιοκρατική εποχή. Το μοναδικό κομμάτι του λεγόμενου εθνικού πλούτου, που ανήκει πραγματικά στο σύνολο του λαού, είναι το δημόσιο χρέος. [...] [Το δημόσιο χρέος], σαν με μαγικό ραβδί, προικίζει το μη παραγωγικό χρήμα με παραγωγική δύναμη και το μετατρέπει έτσι σε κεφάλαιο, χωρίς να είναι υποχρεωμένο να εκτεθεί στους κόπους και στους κινδύνους που είναι ακώριστοι από τη βιομηχανική μα ακόμα κι από την τοκογλυφική τοποθέτηση. Οι πιστωτές του δημοσίου στην πραγματικότητα δεν δίνουν τίποτα, γιατί το ποσό που δανείζουν μετατρέπεται σε κρατικά ευκολομεταβίβαστα χρεόγραφα, που στα χέρια τους εξακολουθούν να λει-

τουργούν, όπως θα λειτουργούσαν αν ήταν ισόποσο μετρητό χρήμα. [...] Οι στολισμένες με εθνικούς τίτλους μεγάλες τράπεζες ήταν από τη γέννησή τους απλώς εταιρείες ιδιωτών σπεκουλάντηδων που στάθηκαν στο πλευρό των κυβερνήσεων και που χάρη στα προνόμια που πήραν, ήταν σε θέση να δανείζουν σε αυτές χρήματα. Γι' αυτό η διόγκωση του δημοσίου χρέους δεν έχει άλλον πιο αλάθητο μετρητή από την προοδευτική άνοδο των μετοχών αυτών των τραπεζών.

Κι έτσι ανακαλύπτουμε ότι το δημόσιο χρέος που οι οικονομολόγοι μας, οι υπουργοί εξωτερικών μας και οι δημοσιογράφοι μας παριστάνουν πως ανακάλυψαν έκπληκτοι ως έννοια εδώ και 3 ή 4 χρόνια, το δημόσιο χρέος που παρουσιάζεται ως πρωτάκουστη και μη αντιμετωπίσιμη “καταστροφή”, βρισκόταν στην ημερήσια διάταξη των συζητήσεων του κεφαλαίου ήδη από τον μεσαίωνα. Ότι το δημόσιο χρέος ήταν εξαρχής βασικό καπιταλιστικό εργαλείο και μάλιστα εργαλείο που, όσο ο καπιταλισμός βάθαινε, τόσο ερχόταν στο προσκήνιο.

Δημόσιο χρέος είναι λοιπόν ένας μηχανισμός μεταβίβασης χρημάτων από το κράτος προς τις τράπεζες και τους καπιταλιστές με τους οποίους αλληλοδιαπλέκονται. Η κυρίαρχη αφήγηση θέλει τον μηχανισμό αυτόν να είναι μια διαδικασία όπου “κλέφτες” τραπεζίτες συνδιαλέγονται κάτω από το τραπέζι με “προδότες” πολιτικούς, οι οποίοι είναι προδότες γιατί δέχονται να εκχωρήσουν το δημόσιο χρήμα σε απατεώνες. Οι τραπεζίτες όμως δεν είναι κλέφτες και οι πολιτικοί δεν είναι προδότες. Η συνδιαλλαγή τους μέσω δημοσίου χρέους είναι η φυσιολογική λειτουργία του καπιταλιστικού μηχανισμού, λειτουργία που μέχρι σήμερα αποκαλούνταν “τόνωση της επιχειρηματικότητας”, “διαφύλαξη της ρευστότητας” ή “εγγύηση της λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος”. Είναι μια λειτουργία με ιστορικό βάθος και εμπειρία άνω των τετρακοσίων χρόνων.

Προφανώς αυτή η λειτουργία, σταθερή με το ένα ή το άλλο όνομα εδώ και αιώνες, δεν συμβαίνει κρυφά και κομπιναδόρικα κάτω από την μύτη του αφελούς κράτους. Αντιθέτως, το κράτος, όχι μόνο έχει επίγνωση, αλλά και εγγυάται την όλη διαδικασία. Γιατί είναι η κρατική ισχύς αυτή που εγγυάται ότι τα “ευκολομεταβίβαστα χρεόγραφα (...) λειτουργούν, όπως θα λειτουργούσαν αν ήταν ισόποσο μετρητό χρήμα”, δίνοντας ζωή στα διάφορα χρηματιστήρια. Και είναι η κρατική ισχύς που εγγυάται την αποπληρωμή αυτού του χρέους μέσω της φορολογίας. Και όταν λέμε “κρατική ισχύς”, εννοούμε αυτό που φωλιάζει μέσα στις φυλακές, τα δικαστήρια, τα αστυνομικά τμήματα και τα στρατόπεδα, την ένοπλη ισχύ εκείνου που διαθέτει το μονοπώλιο της νόμιμης βίας. Γιατί πάντα ο “μπάτσος”

ήταν ένας οικονομικός όρος. Έγραφε ο Μαρξ το 1867:

Επειδή το δημόσιο χρέος στηρίζεται στα κρατικά έσοδα, που οφείλουν να καλύπτουν τις χρονιάτικες τοκοχρεωλυτικές κλπ. πληρωμές, το σύγχρονο φορολογικό σύστημα έγινε αναγκαίο συμπλήρωμα του συστήματος των εθνικών δανείων. Τα δάνεια δίνουν τη δυνατότητα στην κυβέρνηση ν' αντεπεξέρχεται σε έκτακτα έξοδα, χωρίς να γίνεται αυτό αμέσως αισθητό στον φορολογούμενο, μετά όμως απαιτούν αυξημένους φόρους. Από την άλλη μεριά, η αύξηση των φόρων, που προκλήθηκε με τη συσσώρευση απαντών δανείων, αναγκάζει την κυβέρνηση σε κάθε περίπτωση καινούργιων έκτακτων εξόδων να καταφεύγει διαρκώς σε καινούργια δάνεια. Έτσι, το σύγχρονο φορολογικό σύστημα, που άξονας του είναι οι φόροι στα πιο αναγκαία μέσα συντήρησης (επομένως και το ακριβαιμά τους), κρύβει μέσα του το σπέρμα της αυτόματης προοδευτικής αύξησης. Η υπερφορολόγηση δεν είναι επεισόδιο, αλλά μάλλον αρχή. Γι' αυτό στην Ολλανδία, όπου πρωτοεγκαινιάστηκε το σύστημα αυτό, ο μεγάλος πατριώτης Ντε Βίττ το εξύμνησε στα “Αξιώματα” του και το χαρακτήρισε σαν το καλύτερο σύστημα για να γίνει ο εργάτης υπάκουος, λιτοδίαιτος, φιλόπονος και... για να παραφορτωθεί με δουλειά.

Ενάμιση αιώνα μετά, ακόμα αναρωτιόμαστε για το τι είναι αυτό που έχουμε μπροστά μας. Αναρωτιόμαστε αν “καταναλώναμε περισσότερα απ' όσα παράγαμε”, αν η λύση βρίσκεται στην αύξηση της “ανταγωνιστικότητας” και τις ξένες επενδύσεις που δεν έρχονται, αν η Ελλάδα δέχεται επίθεση από τους “κερδοσκόπους”, αν φταίει το ΠΑΣΟΚ ή η ΝΔ κλπ κλπ. Αλλά αυτό που έχουμε μπροστά μας είναι το κράτος, το όργανο της ταξικής καταπίεσης. Αυτό που έχουμε μπροστά μας είναι η κρίση που βάζει τη θηλιά στο λαιμό του κάθε αφεντικού και τον υποχρεώνει να δώσει τον αγώνα επιβίωσης ενάντια στον ανταγωνιστή, εταιρεία με εταιρεία, κράτος με κράτος. Μέσα σε αυτόν τον λυσσασμένο αγώνα, η πρώτη λύση που βλέπει μπρος του το κεφάλαιο βρίσκεται στην καταπίεση των εργατών· η δεύτερη σε αυτόν που εγγυάται ότι τα χρεόγραφα συνεχίζουν “να λειτουργούν ως χρήμα”: στο κράτος και την ένοπλη ισχύ του. Τα αφεντικά και τα κράτη τους ορμάνε λυσσασμένα εναντίον της εργατικής τάξης και εναντίον αλλήλων. Η ελληνική εργατική τάξη παρακολουθεί την επέλαση με αγνό επιστημονικό ενδιαφέρον. Αλλά ο χρόνος για στοχασμό εκλείπει.